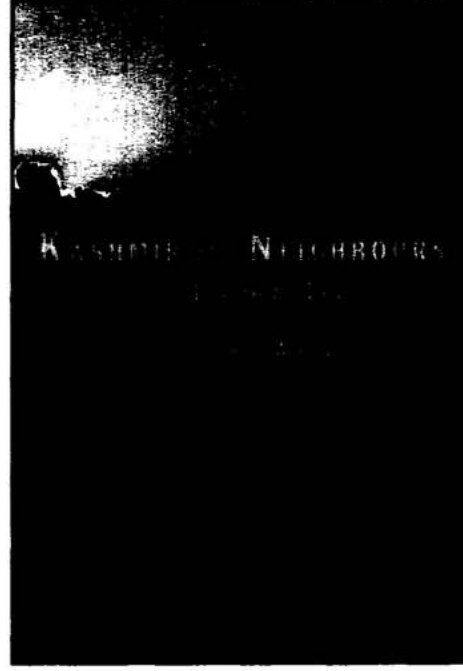

Bir Mülkiyeli'nin 124'üncü Kitabı

A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin 1960 İhtilâlinin arifesi yıllarından, yani 40 küsur yıllık hocalarından Prof. Dr. TÜRKKAYA ATAÖV'ün 124'üncü kitabı geçtiğimiz Eylül ayının ilk haftasında seçilmiş akademik araştırmaları yayınlamakla dünyaca ün yapmış ASHGATE tarafından İngiltere'de okuyuculara sunuldu. Kashmir ve Komşuları: Tarih, Terör, Uzlaşma başlığını taşıyan ve New York ile Washington'a saldırılardan bir hafta önce basılan bu kitap Taliban ve benzeri örgütlerin Güney Asya'daki yıllar boyu kanlı eylemlerine ve günümüzde doruğa tırmanan Keşmir gerginliğine zamanlı biçimde eğiliyor. Mülkiye Dergisi adına N. İter ERTUĞRUL kitabı ve bazı bağlantılı konuları yazarıyla konuştu.

mülkiye: S.B.F.'den emekli olduktan sonra yayınlarınız azalmadı arttı. Bu verimlilik Mülkiyeli ruhunun bir ürünü müydü? İlk yayınlarınız, örneğin ilk kitabınız Mülkiye'deyken mi çıkmıştı?

Prof. Dr. ATAÖV: Emeklilik istirahat dönemi değildir; hele benim için. Ben çalışmaya alışkınım. Yıllardır çok erken kalkarım. Uzandığımda da baş ucumdaki kitaplardan birini bir önce bıraktığım yerden bir süre sürdürürüm. İstemeye istemeye bıraktığımda sonrasını merak edersem, ufak lâmbayı gene yakarım. Devlet dairesine, doktora, dışçıye gittiğimde çalışma malzememi yanıma alırım. Yanımdakiler bekleye bekleye sıkılırken, ben ya yazar, ya okurum. Otobüs, tren, metro ve vapura da o malzemeyle biner, içerde hemen çantamı açarım. Yoksa boş geçecek olan bu zamanın toplamı

bana yıllar kazandırdı. Bunu Mülkiye’de öğrendiğimi söyleyemem; Amerika’daki çalışma tempom bana kazandırmış olmalı.

Ama Mülkiye’de çok çalışkan hoca da vardı, öğrenci de. Niccolò Machiavelli’nin adını sözlü doktora sınavında ilk kez duyup isimdeki seslerin bile farkına varamayarak “Almandır” diye atan aday son çorak yılların ürünüdür. Küçük sınıflar döneminin Onur Öymen kuşağı birincilik rekorunu bir düzine öğrencinin aynı anda göğüslediği zevkli yıllardı. Prof. Seha L. Meray bıraktığı kitapların yanında Osmanlı andlaşmalarına göre çeşitli devletler hukuku anlayışı ve uygulamasını bir madenci gibi hummalı ve özverili çalışarak ortaya çıkarırdı. Çok sert bir Karadenizli aksanı olan Tahsin Bekir Balta’nın birkaç yabancı dili çok iyi yazdığının tanığiyım. Muammer Aksoy arı gibi çalışan biriydi. Bahri Savcı kişiliğiyle de hocaydı. Mümtaz Soysal kendi doktora ve doçentlik tezleri için disiplinler arasına düşen ve böylece ayıklanması zor konuları mahsus seçerdi ve örnek araştırmalar sunardı. Daha gençlerden Taner Timur yıllarca sabah, akşam durmadan okurdu. Bu alışkanlığını Paris’te Ulusal Kütüphane’de sürdürdü. Oranın memuru gibi sabah gider, akşam çıkardı. Tuncer Bulutay’ın yüksek matematikle iktisatı birleştirmesini herkes bilir. Bunların ve daha birçok insanın birbirlerini olumlu yönden etkilediklerine ve daha iyiye özendirdiklerine kuşku yok. Bu noktada söylenecek çok şey var ama, sözü uzatmayayım.

İlk kitabımın Mülkiye’de çıkıp çıkmadığına gelince: İlki edebiyat ve yayıncılık tarihimizin kilometre taşlarından, peşpeşe kuşaklara okumayı ve yazmayı sevdiren Yaşar Nabi’nin Varlık Yayınevi’nden daha yirmi yaşına gelmeden çıktı. İlk makalem, hattâ Babîâli yazım daha da eski. Benden yaşlı yazarlar tabii ki var - ömürleri daha uzun olsun. Ama Cumhuriyet gazetesine sık yazanlar içinde belki en eskisi benim. İlk yazım 1952’de çıkmış. Sürekli yazarlardan İlhan Selçuk’un ilk yazısı 1962’deymiş. Ancak, S.B.F.’ye doktoralı asistan olarak girdiğimde Mülkiye’nin 100’üncü kuruluş yılı kutlanıyordu. Yayım için çeşitli kaynaklardan özel parasal olanaklar da sağlanmıştı. İlk yıl üç kitap çıkardım.

mülkiye: Yurt dışında yayın yapma alışkanlığı Amerika eğitiminden mi geliyor?

Prof. Dr. ATAÖV: Dışarda öğrenciyken de 29 Ekim’in yıldönümlerinde bulunduğum yerin gazetelerine yazı verir, çeşitli gruplar için Türkiye belgesel filmleri gösterirdim. Amerika’daki ilk haftamda New York’ta bir Yunanlıyla, Girit Adasında Hanya Kaymakamıyla televizyona çıkıp Türkiye-

Yunanistan ilişkilerini konuşmuştuk. Mülkiye'ye daha ayağımın tozuyla girdiğimde o kurumun yüzüncü kuruluş nedeniyle Washington'da çıkan The Middle East Journal adlı mevsimlik dergide bu okulun tarihimizdeki yeri konulu bir yazı yayınladım. Dekan Fehmi Yavuz çok memnun olmuş, ama o zamanki kürsümün başkanı Meray "ne yazacaksan önce çalıştığın yerin bilimsel dergisine vereceksin" demişti. Uzun yıllar kendi kendimizi yönetmenin ve özgür düşünmenin simgesi olan Profesörler Kurulunda da ayağa kalkar, "bazı asistan arkadaşlarımız SBF Dergisi'ni bu kez de bizim için çıkarıvermişler. Kendilerine teşekkür ederiz" derdi. Yani, doçentler ve profesörler yeterince yayın yapmıyor anlamına işneleyerek. Ona verdiğim sözü tuttum. Kısa askerlik ve Moskova'da görevlendirilme yıllarım dışında, fakülte dergisinin her sayısına en az bir yazı verdim.

Tabii, başka yerlere de. Bu arada, yabancı dergilere de. Sanırım toplam 97 dergi ve gazeteye yazmışım. Bunun içinde Küba'dan Hindistan'a, Kanada'dan Avustralya'ya değin çıkan yayın organları var. Yazdıklarım toplam 20 dile çevrildi. Bunların içinde Rusça, Fransızca, Almanca, İspanyolca, Macarca, Romence, Arapça ve Flâmanca kitaplarım da var. Çevrilen yazılarım, Sırpça-Hırvatça, Yunanca, Farsça ve Ermenice gibi diller dahil, çok daha fazla. Dışarda Türk sanatları, özellikle Türk resmi üstüne, güzel baskılı kitaplarım yayımlandı. Bunlar tanıtmacı tarafımın ürünleri. Avrupa'nın ünlü sanat yayınevi Meridiane'nin bastığı Turkish Painting ve Pictura Turca, sanırım, hâlâ bir Türk yazarına ait ülkemiz sanatı konusunda tek yabancı yayındır.

mülkiye: Yurt dışında basılan kitaplarınız içinde Türkiye ile ilgili olmayanlar da var. Oysa, Avrupa yayınevleri Türklere kendi ülkeleri dışındaki konularda kitap kabul edip yayınlamıyorlar. Sizinkilerde bir istisna var. Bir de, dıştaki bilim düzeyine erişecek araştırmaları ülkemizde hazırlayacak olanaklar var mı?

Prof. Dr. ATAÖV: Genç araştırmacılarımıza hitaben Prof. Meray'ın bana zamanındaki öğüdünden farklı bir şey söyleyeceğim. Önce, çalıştıkları yeri ihmal etmeyecek yazıları tabii yayınlayacaklar. Yerli bilimsel yayınların da dolgun içerikli çıkması gerek. Yıllarca The Turkish Yearbook of International Relations adlı yayının editörlüğünü yaptım. Ne denli az kişinin yazı hazırladığını biliyorum. Bunlar üniversitenin en sorunlu yıllarıydı. İyi ki ayrılmışım. Ancak, onun kadar önemli olan araştırmacılarımızın dışa açılmalarıdır. Hem de yalnız Türkiye konusunda değil. Önce, kendileri bu sorumluluğu duysun, bu beceriyi gösterebilirler.

Türkiye'deki olanaklara gelince. Kütüphanelerimiz çok zayıf. Şimdiki bazı özel üniversite kütüphanelerimizde, diyelim, bir İsveç orta okulundaki kadar kitap var. Hindistan'da bir otel lokantasının özel kitap katı vardı. Ülkemizde herhangi bir konuda dışarda akademik düzeyi yüksek bir yayınevine yayın kabul ettirecek araştırmayı yapmak çok zor ya da olanaksız. Ama ben de aynı koşullarda değil miyim? Benim özel kitaplığım ondan zengin; yayın toplamağa mecburdum. Gençlere söylüyorum; özendirmek için mahsus söylüyorum. Dışarda yıllarını, üstelik devlet parasıyla, geçirenler de var. Avrupa başkentlerinde basılacak ve Afrika, Hindistan ya da akademik özgürlükler üstüne kitap çalışmalarını ihmal etmesinler. Kişinin birey olarak çabası ve erki bence burada beliriyor. Gençler diyorum ama, yaptıklarına -daha doğrusu, bir çoğunun yapmadıklarına- bakarak bazılarını ihtiyarlar mı demeli?

mülkiye: Her dış yayın da itibarlı mı? Siz yabancı yayınevleriyle temaslarınızda Türkiye'ye ve Türk yazarlarına karşı bir peşin hüküm görmediniz mi? Onların ölçüleri içinde Türkiye'nin herhangi bir konusuna mutlaka eleştirici bir gözle bakmak da yok mu? "Birkaç Türk yazarından kitap basarsınız ama onlar Türkiye dışındaki konuları bilmezler ki!" anlayışı karşımıza çıkmıyor mu?

Prof. Dr. ATAÖV: "İtibarlı" sözünden ne anlaşıldığına bağlı. Güçlü olduğu kadar tutucu yayın erbabıyla ilişkiler olmamalı. Bazılarının birtakım özelliklerini maskeleri düşüp haklarında yayın yapılırca herkes gibi ben de öğrendim. Uluslararası İlişkilerde tep-kutuplu egemenliği perçinlemek isteyen bazı başka yayımcılarla da benim alışverişim olmadı. Ben Üçüncü Dünyanın doğru olan görüşlerini yayınlayan çevreleri seçtim. Bunlar pek fazla bilinmez ama ırk ayrımına, nükleer savaşa ve zengin-yoksul uluslar uçurumuna karşıdırlar; benim için önemli olan da bu. Bazı yabancı yayınevlerinde kolonyalist tavır bugün de var. Türk yazarlarını küçümseme de bunun parçası. Ama buna karşı da mücadele gerekir.

mülkiye: Son yılda yabancı dilde üç kitap çıkardınız. Bunların ikisi Türkiye ile ilgili değil. Üstelik, yurt dışında basıldılar. Oysa, ülkemizde 'Ermeni sorunu' uzmanı bilirsiniz. Dışardakiler size hangi konuların uzmanı diye bakıyorlar?

Prof. Dr. ATAÖV: Türkiye'de daha çok 'Ermeni sorunu' uzmanı kimliğimle bilinmem şaşırtıcı değil. Bu konuda yabancı dilde çok yayın yaptım, Paris mahkemeleri, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Parlamentosu toplantıla-

rına katıldım. Yurd dışında bu konuda 44 yazım yayınlandı. Ancak, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde iktidarı beyaz azınlık diktatoryası kaybederken, Mandela rejimi törenlere Türkiye'den yalnız beni ve eşimi çağırdı. Mandela 27 yıl hapisteydi, ben ve dışarda bir avuç arkadaşım o kadar yıl apartheid'e karşı çok etkili savaşı verdik. Bophuthatswana Üniversitesinin bana verdiği akademik ödülde "Otuz yıldır Afrika'nın oluşumuna yaptığı olağanüstü katkılardan ötürü..." diyor. Başkan Arafat'ın bana Tunus'ta verdiği madalya da "insan hakları, özellikle Filistin hakları uğraşı" için. Üç Balkan ülkesi, Macaristan, Makedonya ve (eski) Yugoslavya, Balkan azınlıkları konusundaki araştırmalarımın ve yaptıklarımın ötürü madalya lütfettiler. Rus Bilimler Akademisi Rus tarihi ve ilgili konularda vukufumu görmüş olmalı ki akademik bir ödül yolladı. İtalyanlar kendi çerçevelerinde bir şövalyelik tevcih ettiler. Afgan madalyam da bunların arasında. Tümü şimdi 16 tane sanırım. Farklı gruplar başka başka yönlerimle ilgili. Bir çeşit fil hikâyesi.

mülkiye: Son yılın üç kitabına dönelim. Bunların ikisinin Türkiye ile ilgili olmadığı anlaşılıyor. Doğru mu?

Prof. Dr. ATAÖV: Biri merkezi Cenevre'de olan ve Birleşmiş Milletler'e bağlı "Her Türlü İrk Ayrımına Karşı Uluslararası Örgüt" yayını olarak çıktı. Discrimination and Conflict (Ayrımcılık ve Çatışma) başlığını taşıyor. Bu konu bana UNESCO'nun Paris merkezince "ırk ayrımı" konusunda uzmanlığım nedeniyle önerilmişti. İlk taslağı elli sayfalık bir araştırmaydı. Kendileri iç hizmet için çoğalttılar ve bana kitap olarak ayrıca yayınlatabileceğimi söylediler. O yazıyı birkaç katına çıkardım. Büyücek bir kitap oldu. Yeryüzünün her yanında ayrımcılık konularını ele alan ve çatışma olasılıklarını değerlendiren genel bir başvuru kaynağı gibi. İçinde Türkiye'nin Kıbrıs, PKK, Batı Trakya Türkleri, Avrupa'da işçilerimiz, Azeri-Ermeni çatışması gibi konuları da var.

Kendine sunulan akademik çalışmalar içinde bazılarını seçip yayınlamakla bilinen Ashgate Yayınevinin bastığı son, 124'üncü kitabın ana başlığı Keşmir ve Komşuları. Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Keşmir, Çin ve Afganistan'a gidişlerimde hep yayınlar ve topladığım bilgilerle döndüm. Bu yöre üstüne kendi özel kitaplığımın birkaç bin yayın var. Ama iyi bir araştırma için bu kaynaklar da yetmez. Her fırsatta bu ülkelerin kütüphanelerinde çalıştım. Son taslağı bilgisayarda basıp çıkarınca elime alıp New York Halk Kütüphanesine gittim ve orada her kaynağı, bilgiyi elden geçirdim. Yeni kaynaklar buldukça değişiklikler yaptım. Çeşitli dillerde bakmadığım kaynak neredeyse kalmadı. Kitabı durmadan düzelttim, yeniledim.

Cumhuriyetimizin 75'inci yılı nedeniyle Güney Asya yöresine bir seri konuşmalar için gittiğimde de kütüphanelerde ve uzmanlık merkezlerinde haftalar geçirdim, günlük gazete koleksiyonlarına varıncaya dek taradım. Bunları yapmadan Ashgate gibi bir yayınevine kitap sunulmaz. Bunun içinde Türkiye'ye hiç atıf yok. Yalnız, iki cümlede PKK'nın da uyuşturucu kaçakçılığıyla ilgisine değiniyorum, okadar

mülkiye: Keşmir kitabının konusu ne? Ne yenilik getiriyor? Bu konuyu niye seçip yazdınız? Başka anlaşmazlık konularından daha önemli mi? Çok kimse kitabın başlığına ve günlük gazetelere bakarak bu yayın için 'çok zamanlı' der. İçinde birkaç ay öncesine değin bilinmeyen Bin Ladin de var.

Prof. Dr. ATAÖV: Öteki anlaşmazlık konularını ihmal etmiş değilim. Ayrımcılığa ve çatışmalara eğilen öteki kitabımda tümünü, dünyanın neresinde olursa olsun, gereği gibi özetledim. Diyebilirim ki, eksigi yok. Keşmir'e gelince: Bu konuda daha önce başkaları da yazdı. Ama benim yaklaşımım farklı. Hem de o yörede koşullar değişmişti. Yoksa yayınevi bir tekrarı basmaz. Önce, Keşmir nedeniyle uyuşamayan Hindistan ve Pakistan nükleer devletler oldular. Bu çok önemli bir gelişme. Nükleer silâhlara sahip iki devlet olarak 1999'da Kargil'de karşı karşıya gelmişlerdi. Gerginlik şimdi daha da arttı. Her ikisi de bir çatışma olasılığına karşı hazırlıklar içinde. Kitap bunun üstünde gereği gibi durup diyalog ve barışçı çözüm öneriyor. Tabii, geçmiş olaylara, dört savaşa ve belgelere de baş vurarak.

İkincisi, Keşmir'deki terör ve bu tedhişin ardındakiler. Afganistan İç Savaşı artıkları ve Taliban gibi gruplaşmalar Keşmir'e de sızdı. Özellikle 1988'den bu yana, Keşmir'de New York ve Washington saldırısından çok daha fazla insan öldü. Milyonlarcası göçmen oldu. Oran kurarak karşılaştırsak, Amerika'da milyonlarca yurttaş ölür ve birkaç kat milyonu göçmen olursa, dünyadaki gerginlik en son aşamaya gelmez miydi? Bu nedenle, kitap 11 Eylül saldırısı olmasaydı bile, kanımca, zamanlıydı. Kitabın üçte-biri ya da daha fazlası terör olayı üstünde duruyor.

Üçüncüsü, savaş lordlarının uyuşturucu trafiği ve paralı askerlerle de bağlantıları var. Terör-uyuşturucu-paralı askerler üçgeni uluslararası hukuka karşı. Ama yıllardır olan da bu, hem de en acımasız, karmaşık ve derinleşen biçimde. Üstelik, kanlı olayları destekleyen iki sınır komşusu var: Pakistan ve Afganistan, hiç değilse bu ülkelerde bazı gruplar. Ben Keşmir'de bazı eski gerillalarla da konuştum. Onlar bana bu bağlantılar üstüne ilk elden bilgiler verdiler, itiraflarda bulundular Ayrıca, aynı çevreler terörü Keşmir dışında ama Hindistan içinde Pencap, Nagaland, Assam, Manipur,

Mizoram ve Tripura'ya da yaydılar. Tüm bu gelişmeler dünya için yeterince tehlikeli. Konuyu seçmemim bir nedeni de bu.

Dördüncü olarak, kendini “İslâmcı” olarak takdim edenler orada iyi bir sınav vermediler. Taliban eğitim kamplarına koşanların bir çoğunun oraya günde üç kez bir tabak çorba için gittiklerini de tahmin etmek zor değil. Ama “İslâm için” görüntüsü altında insan kaçırma, ırza geçme, tehdit, işkence, hırsızlık, soygun, para sızdırma, yıkım, yağma, baskın, el koyma, kurşunlama, bıçaklama, adam asma, boğaz kesme, toplu katliam, grup-içi silâhli hesaplaşma ve benzeri eylemlere ne buyrulur? Bunlar halka ne gibi bir gelecek vaad edebilirler? Sıradan insanı bu denli küçümsemek, horlamak ve yok saymak olur mu? Bunlar Asyalı diye ilgilenmeyecek miyiz? Bu kötü gidişe ben de bu kitapla kendi üslûbüm içinde bir çeşit “dur!” demiş oldum. Yayınlandıktan bir hafta sonra 11 Eylül saldırısı yer aldı. Yayımcı telefon edip “içinde Usâme bin Ladin de varmış” dedi. O olayın suçlularını ben bilmiyorum. Ama başka yerlerde çok daha fenası oluyordu.

Konuyu 1950’li yıllardan bu yana izlediğimi de ekleyebilirim. Amerika’da ilk öğrenciliğimde bir ders için yazdığım 30 sayfalık ilk uzun raporum da bu konuydu. Bu kitabı çıkarmakla yerinde bir katkıda bulunduğum inancındayım.

mülkiye: Bu kapsamlı yayın sizi şimdi bir de Güney Asya uzmanı yapmış oluyor mu? Kitabın baskı-öncesi değerlendirmesini yapanlardan Prof. Ö. Kürkçüoğlu İngilizcesi için “edebî, hattâ sanatsal” diye yazıyor. Bir gün sınıfta da “benim İngilizcem Shakespeare’inkinden iyidir” dediğiniz Kazgan’a geçmişti.

Prof. Dr. ATAÖV: Güney Asya uzmanı diyenler var. O yörede çok önemli bir araştırma kuruluşunda şeref üyeliğimin söz konusu olduğunu bana da söylediler. İngilizce üslûbuma gelince: Shakespeare’e ilişkin sözümün arkası da var. Şunu da ekledim: “O kendinden sonraki kelimeleri, örneğin bazı teknik deyimleri tabii bilemezdi; ben onları da kullanıyorum”. Sınıflarda biz hikâye de anlatır, şaka da yapardık.

mülkiye: Anı kitabı, başka çalışmalar?

Prof. Dr. ATAÖV: 125’inci kitap basılmak üzere. 126’ncıyı hazırlıyorum. Anı kitabım da olacak; içinde Mülkiye de eksik olmaz. Ama araya temel bazı ders kitaplarını sokacağımı sanıyorum.